

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea Partea a doua: Activitatea scandinavă în Imperiul Bizantin

Drd. Petruț-Ciprian TERCIU*

Rezumat:

Studiul realizează o incursiune în istoria invaziilor și confruntărilor militare ce au avut loc în perioada de la începutul sec. al VIII-lea și sfârșitul sec. al XI-lea, între vikingii sau varegii din Peninsula scandinavă, pe de o parte, și populațiile și regatele creștine din Rusia Kieviană, Imperiul Khazar, Azerbaidjan, Imperiul Bizantin, pe de altă parte, urmărindu-se deopotrivă evoluția încreștinării acestor regate și populații. Este evocată activitatea militară și politic-religioasă a unor personalități de seamă ce au participat la evenimentele din această epocă, precum regele Harald Hardrada al Norvegiei, Nikephoros II Phokas (963-969) Ioan Tzimiskes (969-976), Vasile al II-lea Bulgaroktonul (976-1025), Alexios I Comnenul (1081-1118), Ioan al II-lea Comnenul (1118-1143) și Manuel I Comnenul (1143-1180). Totodată sunt prezentate legăturile dintre Scandinavia, Rusia Kieveană și Imperiul Bizantin.

Cuvinte-cheie:

istorie, vikingi, varegi, suedezi, încreștinare, Harald Hardrada, Vasile al II-lea Bulgaroktonul

Introducere

În același timp în care norvegienii și suedezi efecteau raiduri, cucureau și colonizau teritoriile din Apus, vikingii suedezi și baltici aveau o activitate la fel de

---

* Petruț-Ciprian Terciu, doctorand al Facultății de Teologie „Andrei Șaguna” din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, România.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

spectaculoasă în Răsăritul Europei. Deși nu a fost supusă atenției cercetătorilor în același mod în care s-a studiat istoria apuseană a vikingilor și nu s-a bucurat de aceeași popularitate, istoria incursiunilor nordicilor și impactul pe care acestea l-au avut este unul la fel de important.

Vikingii suedezi au fost numiți varegi de către bizantini și popoarele slave din stepele Rusiei și erau foarte activi pe fluviile din Europa de Est. În principal, activitatea lor era una comercială ce a dus la dezvoltarea centrelor comerciale de la Birka și Hedeby, însă se dedau foarte repede războiului, supunând populațiile slave și atacând emiratele arabe de pe țărmurile Mării Caspice.

Activitatea suedezilor a urmat două trasee, primul către Marea Neagră, iar al doilea către Marea Caspică. Punctul lor de plecare și unul dintre primele domenii cucerite de scandinavi a fost portul Novgorod. Potrivit *Cronicii vremurilor trecute*, slavii din Novgorod i-au alungat pe vikingi, însă curând au început să se lupte între ei și să aducă țara în pragul haosului. Atunci au trimis emisari la vikingi și i-au invitat să vină să îi conducă, precizând că țara lor este vastă și bogată, însă nu este ordinară în ea. Trei frați varegi au venit la slavi, dintre care Rurik, cel mai mare și mai însemnat, a rămas să stăpânească peste Novgorod¹. Ceilalți frați ai lui Rurik, Askold și Dir, au mers către sud și s-au stabilit în așezarea slavă de la Kiev.

Cel de-al doilea traseu urmărea comerțul de pe cursul râului Volga și de pe țărmurile caspice. Imperiul iudaic al chazarilor domina peisajul stepelor caspice sălbătice. În timpul atacului din anul 910 asupra țărmului iranian, varegii au obținut permisiunea evreilor chazari de a tranzita teritoriul lor în schimbul a jumătate din pradă pe care o vor captura de la arabi. Scandinavii au devastat Azerbaidjanul și au distrus împrejurimile capitalei lor de la Baku. Treizeci de ani mai târziu, o altă forță expediționară scandinavă a pătruns în Marea Caspică urmărind o nouă incursiune în Azerbaidjan, însă la presiunea musulmanilor, evreii nu le-au mai permis tranzitarea teritoriului lor, ceea ce a dus la represalii dure din partea varegilor care au devastat principalele orașe, fapt ce a dus astfel la grăbirea sfârșitului regatului iudaic al chazarilor.

Dar adevărata țintă a vikingilor suedezi era Imperiul Bizantin, iar enclavele pe care ei le-au creat în spațiul răsăritean slav aveau principala menire de a uni porturile suedeze cu orașul Constantinopol, cel mai important centru comercial al lumii și deținătorul numeroaselor comori ce atrăgeau interesul vădit al scandinavilor. Deși principala motivație era comerțul cu Bizanțul, varegii au testat în câteva rânduri forța de reacție militară a Imperiului.

Primul atac serios asupra Constantinopolului a avut loc în anul 860 sub conducerea principilor Askold și Dir, frații lui Rurik, atunci când un număr de apro-

---

¹ Samuel Hazzard Cross, Olgerd P. Sherbowitz-Wetzor, *Russian Primary Chronicle: Laurentian Texts*, Medieval Academy of America, Cambridge, 1953, p. 59-69.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

ximativ 200 de vase ruso-varangiene au ajuns în fața orașului. Împărat în Bizanț era la acea vreme Mihail al III-lea Bețivul (842-867) care lipsea în acel moment din oraș, fiind reținut împreună cu flota și armata sa în lupta împotriva arabilor în răsărit. Imperiul se afla în plin conflict ecleziastic avându-i protagoniști pe patriarhul Fotie și pe fostul patriarh, Ignatie. Vikingii au devastat suburbiile orașului și au distrus mănăstirea din Insula Principilor din Marea Marmara, acolo unde se afla în exil patriarhul Ignatie. Douăzeci și doi dintre servitorii fostului patriarh au fost tăiați în bucăți cu topoarele². Patriarhul Fotie, cel care a descris surprinzătorul atac, pune retragerea vikingilor pe seama intervenției miraculoase a Maicii Domnului.

Atacul din anul 860 îi aduce în mod serios pe varegi în atenția romanilor, deși aceștia apar în analele bizantine anterior acestei date. Pentru prima oară, varegii sunt menționați în *Viața Sfântului Gheorghe din Amastris* în legătură cu un atac ce s-a petrecut în provincia Paflagonia. Surse contemporane occidentale de la abația Sfântului Bertin menționează prezența varegilor în cadrul delegației bizantine de la curtea împăratului franc, Ludovic cel Pios. Din delegația romană făceau parte și doi varegi suedezi pe care Ludovic i-a întemnițat pe tot parcursul șederii lor la curtea imperiului franc de teamă ca aceștia să nu fie spioni vikingi, francii având de suferit atacuri devastatoare din partea scandinavilor, după cum am putut vedea anterior.

O altă expediție varegă de mare anvergură îndreptată împotriva Constantinopolului a avut loc în anul 907. În timpul împăratului Leon al VI-lea Înțeleptul (886-912), aflat în plină dispută tetragamică. O numeroasă flotă rusă a apărut din nou sub zidurile Constantinopolului, sub comanda prințului rus Oleg, urmașul lui Rurik și cel care a mutat capitala slavilor de la Novgorod la Kiev. În mod asemănător atacului din anul 860, și în anul 907 varegii au devastat împrejurimile orașului și au ucis un număr însemnat de oameni. Vikingii nu au ridicat asediul decât în schimbul unor importante sume de bani și al acordării unor însemnate privilegii comerciale. De fapt, obținerea acordurilor comerciale era principalul motiv al atacurilor ruso-scandinave, întrucât o cucerire reală a Constantinopolului înconjurat de ziduri impenetrabile și apărat de un sistem defensiv unic în lume era practic imposibilă. Politica scandinavilor a fost întotdeauna aceea de a face comerț cu popoarele mai puternice care nu puteau fi cucerite. Devastarea suburbiilor Constantinopolului era singura realizare militară la care puteau spera scandinavii în Imperiul Bizantin care s-a dovedit a fi un adversar cu mult superior față de regatele creștine apusene. Deși aceste atacuri au produs un impact destul de puternic asupra Imperiului, ele au avut menirea de a-i face observați pe ruși de către curtea

² Alexander Vasiliev, *The Russian Attack on Constantinople in 860*, Cambridge Mass, Cambridge, 1925, p. 188-189.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

imperială de la Constantinopol și de a apropia cele două popoare ceea ce a dus la includerea Rusiei în sfera politică, religioasă și culturală a Imperiului Bizantin.

În ciuda relațiilor amicale încheiate între cele două state au mai existat atacuri ale varegilor împotriva Constantinopolului, cum au fost cele din anii 941 și 944 întreprinse de către prințul Igor, însă de data aceasta bizantinii nu au mai fost luați pe nepregătite, învingându-i în mod complet pe ruși cu ajutorul focului grecesc. O altă invazie, terestră de data aceasta, a avut loc în timpul prințului Sviatoslav, pe care o vom analiza ulterior.

Imperiul Bizantin

Între anii 730 și 843, cu o întrerupere între anii 780 și 815, iconoclasmul macină unitatea și puterea Imperiului. Pe plan religios iconoclasmul eșuează, dar din punct de vedere politic, puterea imperială iese consolidată, deschizând calea apogeului dinastiei macedoneene³. În timpul iconoclasmului, relațiile bizantinilor cu papalitatea s-au răcit în mod sesizabil, Imperiul pierzând totodată și exarhatul Ravennei, facilitând astfel pătrunderea carolingienilor în Italia. Relațiile cu Apusul tindeau să se agraveze progresiv, cu precădere în timpul schismei photiene și în momentul convertirii la creștinism a bulgarilor, moravilor și ungarilor.

Încoronarea ca împărat a lui Carol cel Mare la Roma, în anul 800, introduce o contestare clară a universalității bizantine. Cu siguranță amenințarea califatului arab era mult mai stringentă, dar momentul înălțării lui Carol la putere în Europa ridică serioase probleme principiului *oikoumenei creștine*⁴, existenței unui singur împărat în toată creștinătatea. La fel cum există un singur Dumnezeu, bazileul creștin se dorea a fi reprezentantul Său pe pământ. Dar ce puteau face bizantinii amenințați de arabi și de bulgari, decât să răspundă pe plan ideologic prin afirmarea cu tărie a caracterului lor roman.

La 23 septembrie 867, Vasile Macedoneanul aranjează asasinarea binefăcătorul său, împăratul Mihail al III-lea, care îl asociase la tron. În acest fel, Vasile I devine fondatorul dinastiei macedonene, care va domni până în anul 1057. Perioada dinastiei macedonene va reprezenta apogeul imperiului și civilizației bizantine din toată istoria sa milenară.

Doi dintre cei mai capabili împărați ai acestei dinastii au fost Nikephoros al II-lea Phokas și Ioan Tzimiskes, urmați apoi de genialul împărat Vasile al II-lea. Toți acești împărați au fost generali desăvârșiți, remarcându-se în lupta împotriva arabilor, iar cel din urmă s-a evidențiat în lungul război împotriva bulgarilor, de unde i se va trage și numele de „*Bulgaroktonos*”, ce se traduce „*omorătorul de bulgari*”.

³ Michael Kaplan, *Bizant*, trad. de Ion Doru Brana, Editura Nemira, București, 2010, p. 24.

⁴ *Ibidem*.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

Nikephoros II Phokas (963-969) a fost cel mai strălucit general în serviciul împăratului Roman al II-lea (959-963) și un urmaș vrednic al lui Ioan Curcuas, generalul bizantin care a inițiat contraofensiva romanilor împotriva puterii arabe din Asia Mică, din Caucaz și din Orientul Apropiat. Prima misiune a lui Phokas a fost aceea de a conduce o mare expediție pe mare împotriva piraților arabi care își aveau cuibul în insula Creta. La un an după urcarea pe tron a lui Roman, Nikephoros a plecat în fruntea unei flote totalizând 77 000 de soldați și vâslași⁵. Acostând cu bine pe insulă, i-a alungat pe arabi și le-a încercuit fortăreața Candia. Asediul a durat întreaga iarnă, însă la sosirea primăverii, rezistența musulmană a cedat, iar fortăreața a fost în sfârșit străpunsă. După mai bine de un secol în care insula Creta a servit drept bază a piraților arabi, acum ea revenea în sânul Imperiului Bizantin.

Nikephoros s-a întors triumfător la Constantinopol, în timp ce fratele său Leon Phokas, domesticul Apusului, învingea la granița orientală o armată a lui Saif al-Dulah. Dorind să exploateze victoria fratelui său, Nikephoros, împreună cu Ioan Tzimiskes, a pornit în fruntea unei armate de 70 000 de oameni, cu care a străbătut emiratul de Tars și a ajuns în fața zidurilor Alepului, marea cetate a Siriei, pe care a cucerit-o, a ars-o și a devastat-o, punându-l pe fugă pe Saif, după care s-a retras pe teritoriul bizantin. În tabăra bizantină au ajuns vești despre moartea prematură a tânărului împărat Roman, care se pare că se extenuase la vânătoare⁶, lăsând-o pe tânăra împărăteasă Theophano văduvă, iar pe Vasile al II-lea, care avea 5 ani și pe fratele său, Constantin al VIII-lea în vârstă de 3 ani orfani.

Theophano l-a invitat pe gloriosul general să se întoarcă în capitală pentru a-și sărbători victoriile unde, cu ocazia acestei invitații, împărăteasa i-a dezvăluit planul ei de a se căsători cu Nikephoros care era văduv. Reticent, acesta a încuviințat, dar imediat ce a părăsit capitala, au început comploturile împotriva lui. Fiind foarte iubit de către armată, aceasta l-a proclamat împărat, iar Nikephoros s-a întors în Constantinopol unde a pus stăpânire cu ajutorul mulțimii entuziaste peste oraș, după care s-a căsătorit cu Theophano. Neavând copii și împlinind vârsta de 51 de ani, împăratul i-a adoptat pe cei doi copii ai împărătesei, moștenitorii de drept ai tronului imperial. Piosul și blajinul Nikephoros al II-lea nu părea deloc bărbatul ideal pentru neastâmpărata Theophano, care părea pe lângă el a fi fiica lui cea capricioasă⁷, dar interesul lui nu era acela de a domni liniștit la Constantinopol, ci de a se întoarce cât mai repede pe câmpul de luptă din Răsărit. Nikephoros se dovedește a fi un împărat care nu se mulțumește să-și trimită generalii pe câmpul de luptă, ci el însuși fiind soldat de profesie, participa activ în fruntea armatelor în bătălii.

⁵ Warren Treadgold, *O scurtă istorie a Bizanțului*, trad. de Mirella Acsente, Editura Artemis, București, 2003, p. 164.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 165.

Împăratul era foarte devotat Ortodoxiei, marea lui dorință fiind aceea de a se retrage în Muntele Athos și susținea puternic înființarea de noi mănăstiri în teritoriile cucerite pentru a întări credința în Hristos și prezența reală și statornică a Imperiului în acele locuri. Nikephoros a încercat să-l convingă pe patriarhul Polyeuct să-i onoreze ca martiri pe soldații bizantini care muriseră în războiul cu arabii, accentuându-se caracterul sacru al războiului pentru creștinătate în Imperiul Bizantin, dar patriarhul a respins pretențiile împăratului, susținând că a ucide este un păcat și este necesară penitența ostașilor, nicidecum consacrarea ca martiri. Dezamăgit de deznodământul disputei, Nikephoros a emis o lege care limita donațiile de pământ către Biserică, pentru a împiedica tendința de a acumula vaste proprietăți pentru care se plăteau impozite foarte mici⁸.

În anul 964, împăratul a pornit în expediție, trimițând în același timp două flote, una care să recupereze Sicilia și alta care să cucerească Ciprul de la arabi. Prima flotă a eșuat în tentativa sa, însă misiunea celei de-a doua a fost încununată cu succes, ocupând Ciprul, un punct strategic vital pentru Imperiu. În tot acest timp, Nikephoros a supus în decursul unui an de zile Emiratul de Tars. Yaqut, un geograf arab din secolul al XIII-lea, relatează o povestire interesantă legată de cucerirea Tarsului. Sub zidurile Tarsului, împăratul a ordonat ca două stindarde să fie ridicate drept embleme, unul pentru „pământul romanilor” și unul pentru „pământul Islamului” și a poruncit crainicilor să anunțe ca în jurul primului stindard să se adune toți cei care doresc dreptatea, obiectivitatea, securitatea bunurilor, a vieții de familie, a copiilor, drumuri bune, legi drepte și tratament blând, iar în jurul celui de-al doilea, toți cei care doresc adulterul, legislația opresivă, tirania, violența, rechiziționarea pământului și confiscarea proprietăților⁹.

Atât în Cilicia, cât și în zonele din est, Nikephoros a creat theme care să întărească militar și administrativ noile zone cucerite. Împăratul i-a alungat din noile sale theme pe toți musulmanii care nu au vrut să se convertească la ortodoxie și i-a încurajat pe creștinii din Armenia și Siria să se stabilească în teritoriul fertil, dar foarte slab populat¹⁰.

Visul cel mai mare al împăratului era acela de a cuceri Antiohia pe care a și asediat-o pentru un scurt timp în 966. Rezistența arabă se prăbușea în special după moartea lui Saif al-Dulah. O mare parte din Armenia a fost anexată de către Imperiul Bizantin în această campanie atunci când a fost cedată în mod voluntar de către minorii principii la vederea apropierii armatelor bizantine glorioase în schimbul unor domenii relativ importante din Anatolia romană.

---

⁸ *Ibidem*.

⁹ A.A. Vasiliev, *Istoria Imperiului Bizantin*, trad. de Ionuț-Alexandru Tudorie, Vasile-Adrian Carabă, Sebastian-Laurențiu Nazâr, Editura Polirom, București, 2010, p. 316-317.

¹⁰ Warren Treadgold, *op. cit.*, p. 165.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

Nikephoros a readăugat un element dispărut din armata imperială prin reînființarea tagmei celebrilor *Katapraktoi*. Corpul forma cavaleria grea bizantină, însă originea lor nu era una bizantină, faimoșii luptători fiind cunoscuți încă din Antichitate la popoarele din Centrul Asiei în special la sarmați și sasanizi. Atât calul, cât și călărețul erau îmbrăcați în armuri formate din platoșe de metal îmbinate între ele, făcând astfel din acest tip de cavaler orientat un călăreț cu o mobilitate redusă față de cavaleria ușoară, care atacă, însă, cu o forță decisivă. Arma principală era lancea, la care se adăuga sabia, arcul și buzduganul. Șarja lor era atât de puternică încât făceau la propriu pământul să se cutremure scăzând vertiginos moralul inamicilor. Disciplinați și înfricoșători, temuții catafractari au fost responsabili pentru victoriile repetate ale împăratului-soldat bizantin Nikephoros II Phokas.

Dacă în Est, acolo unde împăratul era prezent pe câmpul de luptă, situația era favorabilă politicii expansioniste a Imperiului, în Occident, Bizanțul pierdea teritoriul în favoarea arabilor sau a germanilor. Flota trimisă pentru întărirea Siciliei a eșuat în timp ce insula a căzut cu totul în mâinile musulmanilor. Problema bulgarilor devenea din ce în ce mai stringentă pentru Constantinopol. În urma unui conflict cu țarul Petru, nevrând să-și abată atenția de la campania sa răsăriteană, împăratul l-a chemat în ajutor pe prințul păgân rus Sviatoslav care a trecut Dunărea în anul 967 și i-a zdrobit pe bulgari, încorporând estul țării într-un principat rus lărgit¹¹. În anul următor, împăratul german Otto I, supărat că împăratul de la Constantinopol nu a vrut să-i trimită o prințesă bizantină care să se căsătorească cu fiul acestuia, a invadat posesiunile bizantine din sudul Italiei. Între timp, în restul Imperiului a izbucnit o foamete mare care a cauzat scăderea popularității împăratului.

Refuzând să-și abată atenția către altceva, Nikephoros și-a continuat glorios campania orientală atunci când a cucerit suburbiile orașului Edessa, ca mai apoi să se abată din nou asupra Antiohiei. Dându-și seama că asaltul asupra orașului va dura mult, împăratul a părăsit armata și s-a îndreptat spre Constantinopol¹². În primăvara anului 969, armata romană a recucerit marele oraș creștin, după care a supus Alepul, în timp ce comandantul bizantin din Italia a învins armata lui Otto, iar comandantul bizantin din Armenia a invadat ceea ce mai rămăsese din provincia arabă, devastându-i capitala¹³.

În ciuda victoriilor sale de la frontieră, împăratul nu se mai bucura de simpatia locuitorilor și a demnitarilor din Constantinopol, unde ajungea foarte rar. Simțindu-se neglijați de către împărat, împărăteasa Theophano și domesticul Răsăritului, Ioan Tzimiskes, pun la punct un complot pentru a-l asasina pe Nikepho-

¹¹ *Ibidem*, p. 166.

¹² A.A. Vasiliev, *op. cit.*, p. 317.

¹³ Warren Treadgold, *op. cit.*, p. 166.

ros, urmând ca cei doi să se căsătorească și să domnească împreună cu fiii ei¹⁴. Într-un mod detestabil și dezonorant pentru curtea bizantină, Ioan Tzimiskes, nepotul după mamă al împăratului, l-a asasinat pe acesta în palat în timp ce dormea pe podea, după cum îi era obiceiul, istovit de multele ore de rugăciune petrecute în fața icoanelor. Viteazul împărat, „moartea albă a sarazililor”, sfânt și hidos în același timp, magnific și insuportabil, merita să aibă parte de un sfârșit mai bun¹⁵.

Preocupată cu foametea ce bântuia orașul, populația nu a mai obiectat la ceea ce se petrecuse. Patriarhul Polyeuct a încuviințat să-l încoroneze împărat pe Ioan Tzimiskes, cu condiția de a-și dona proprietățile Bisericii, să-i pedepsească pe complicii săi și să o exileze pe Theophano într-o mănăstire¹⁶. Ioan a acceptat aceste condiții și a fost încoronat împărat.

Asasinarea lui Nikephoros II Phokas a fost, poate, cea mai detestabilă și mai josnică detronare din toată istoria Imperiului Bizantin. Împăratul-soldat a supraviețuit atâtor bătălii doar ca să fie asasinat în timp ce se odihnea pe podea, istovit de multele ore de rugăciune. Comploturile, asasinările și trădările sunt obiceiuri mult prea des întâlnite în societatea bizantină, care vor duce, în cele din urmă la moartea lentă și dureroasă a Imperiului.

Despre Phokas, un istoric arab din secolul al XI-lea scria: „*incursiunile lui Nikephoros deveniseră o plăcere pentru soldații săi, fiindcă nimeni nu îi ataca sau îi oprea; el mărsăluia încotro dorea și distrugea orice voia, fără a întâlni niciun musulman sau pe oricine altcineva care să-l abată din drum sau să-l împiedice să facă ce dorea. Nimeni nu îi putea rezista*”¹⁷.

Istoricul grec al vremii, Leon Diaconul, era de părere că Nikephoros ar fi fost capabil să stabilească granițele Imperiului în Răsărit până în India, iar în Apus până la marginile lumii, cu alte cuvinte, până la Oceanul Atlantic¹⁸.

Ioan Tzimiskes (969-976). Deși un uzurpator și un asasin, s-a dovedit a fi un general remarcabil, precum predecesorul său. Frumos, carismatic și cu multe relații, nepot al victimei sale, Nikephoros Phokas¹⁹, Ioan a domnit ca împărat regent pentru împărații legitimi minori, Vasile și Constantin. Pentru a da mai multă legitimitate domniei sale, Ioan Tzimiskes s-a căsătorit cu mătușa lor. Fiind un împărat activ care își petrecea majoritatea timpului pe câmpul de luptă în Răsărit, a lăsat mulțimea sarcinilor administrative în mâinile marelui șambelan Vasile Lecapenos, fiul nelegitim al defunctului împărat Roman I (920-944).

¹⁴ *Ibidem*, p. 167.

¹⁵ John Julius Norwich, *Byzantium: The Apogee*, Knopf, New York, 1992, p. 210.

¹⁶ Warren Treadgold, *op. cit.*, p. 167.

¹⁷ A.A. Vasiliev, *op. cit.*, p. 317.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Warren Treadgold, *op. cit.*, p. 167.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

La începutul domniei sale cei trei ani de foamete care pustiau imperiul au încetat, iar emiratul Alepului stătea acum la picioarele bizantinilor. Pentru a putea fi liber să lupte împotriva arabilor, Ioan Tzimiskes a soluționat problema germană trimițând-o pe nepoata sa Theophano pentru a se căsători cu fiul lui Otto I. Dar totuși mai rămânea o problemă stringentă în Europa pe care împăratul nu o putea neglija: rusul Sviatoslav, cel pe care Nikephoros Phokas I-a chemat în ajutor, stătea adânc implantat în estul Bulgariei, părând să amenințe chiar și Constantinopolul. Fiind de părere că oamenii săi au nevoie de puțin antrenament înainte de marea campanie orientală, împăratul a inițiat o ofensivă totală împotriva rușilor. Dar înainte de a porni la luptă, o nouă problemă s-a ivit. Bardas Phokas, un nepot al lui Nikephoros Phokas, căuta acum să-și răzbune unchiul, dar a fost curând prins și exilat, punându-se repede capăt rebeliunii. Rezolvând și problema aceasta, în 971, împăratul Ioan a pornit în fruntea a 40 000 de soldați și i-a înfrânt de două ori pe ruși. Fugind în dezordine, aceștia s-au refugiat în cetatea Silistra. Asediul cetății a durat timp de trei luni, după care rușii au cedat și au acceptat să părăsescă Bulgaria în schimbul hranei pentru armata înfometată. Cu această ocazie, împăratul a anexat estul Bulgariei Imperiului Bizantin. Ceilalți bulgari s-au refugiat în munți, însă Ioan nu s-a mai obose să-i scoată de acolo gândind că este un efort prea mare pentru un beneficiu prea mic²⁰.

Liber acum de orice problemă care să-l țină blocat în Europa, în anul următor, împăratul a pornit în fruntea armatei pentru a da război cu arabii, visând chiar să cucerească Ierusalimul. Înainte de a ajunge în Răsărit, armatele sale au invadat la porunca sa emiratul din Mosul, următoarea putere arabă care îi stătea în cale. În lipsa împăratului, armata a luptat indecis și a fost înfrântă decisiv. Domesticul bizantin a fost capturat și întemnițat²¹. Curând și-a și găsit sfârșitul în temnița arabă.

În anul ce a urmat, Ioan a preluat personal comanda armatelor bizantine invadând și devastând emiratul și obligându-l pe emir să-i plătească un tribut anual. Un an mai târziu, împăratul și-a propus o țintă mult mai puternică prin atacarea statului fatimid din Egipt al cărui califat stăpânea sudul Siriei și Palestina. Ioan Tzimiskes l-a numit domestic pe Bardas Skleros, un abil luptător și strateg, și au intrat împreună în Palestina unde au ocupat locurile sfinte din Galileea, după care s-au îndreptat către coastă, cucerind Beirutul și devastând Sidonul și Byblosul.

Din timpul ultimei sale campanii s-a păstrat o scrisoare adresată aliatului împăratului, regele Armeniei, Asot al III-lea. Această scrisoare sugerează intențiile împăratului de a-și propune ca obiectiv eliberarea Ierusalimului de sub musulmani, organizând o adevărată cruciadă. Scrisoarea prezintă itinerariul lui Ioan care

²⁰ *Ibidem*, p. 167-168.

²¹ *Ibidem*, p. 168.

a pornit cu armata sa din Antiohia, a intrat în Damasc și, îndreptându-se spre sud, a intrat în Palestina, unde orașele Nazaret și Cezareea s-au predat de bunăvoie împăratului, chiar și Ierusalimul implora milă. „*Dacă păgânii africani care locuiau acolo*”, a scris împăratul prietenului și aliatului său, „*nu s-ar fi refugiat de teama noastră în fortărețele de pe litoral, noi am fi intrat, cu ajutorul lui Dumnezeu, în sfântul oraș al Ierusalimului și ne-am fi rugat lui Dumnezeu la Locurile Sfinte*”. Înainte de a ajunge în fața Ierusalimului, împăratul și-a îndreptat forțele în nord de-a lungul coastei, unde a cucerit multe orașe²². Tot în aceeași scrisoare, împăratul se lăuda exagerând succesele campaniei sale: „*Fenicia, Siria și Palestina sunt eliberate de sub jugul musulman și recunosc autoritatea grecilor bizantini*”²³. Cu siguranță scrisoarea conține multe exagerări, în realitate împăratul nu a înaintat mai departe de nordul Palestinei. Ca să facă verosimilă cucerirea Ierusalimului, Ioan Tzimiskes trebuia mai întâi să-i înfrângă decisiv pe fatimizi și să ocupe centrul Palestinei²⁴. Aceste acțiuni nu erau deloc imposibile, ținând cont de slăbiciunea fatimizilor din Egipt care se găseau într-o situație mult mai dificilă decât se aștepta împăratul bizantin.

După această glorioasă campanie, împăratul a luat drumul Constantinopolului, dar pe drum s-a îmbolnăvit și a murit la scurt timp după intrarea sa în capitală. Nu puțini erau cei care susțineau cu argumente solide, că Ioan Tzimiskes ar fi fost otrăvit de către marele șambelan Vasile Lecapenos pentru a-l împiedica pe bazileu să cerceteze acuzațiile de corupție la adresa sa²⁵. Asasinul a fost în cele din urmă asasinat dar la fel ca și uciderea împăratului anterior și detronarea împăratului actual a fost deplânsă de către bizantini. Ioan Tzimiskes s-a dovedit a fi un general redutabil, la fel ca și unchiul său care i-a căzut victimă. Cu siguranță, dacă i-ar fi fost dat mai mult timp, împăratul s-ar fi întors în Palestina și ar fi cucerit Ierusalimul.

Despre Ioan Tzimiskes, un cronicar bizantin scria: „*Toate națiunile erau îngrozite din pricina atacurilor lui; el a extins pământul romanilor; sarazinii și armenii au fugit, iar perșii se temeau de el; oameni din toate părțile îi ofereau daruri, implorându-l să facă pace cu ei; a înaintat până departe la Edessa și la fluviul Eufrat, iar pământul s-a umplut de armatele bizantine; Siria și Fenicia au fost călcate de caii romani și a obținut mari victorii; sabia creștinului tăia precum o secure*”²⁶.

Istoricul britanic Warren Treadgold laudă demersurile făcute de către cei doi împărați în decursul domniei lor, spre deosebire de istoricul englez Edward

²² A. A. Vasiliev, *op. cit.*, p. 318.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Warren Treadgold, *op. cit.*, p. 169.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ A. A. Vasiliev, *op. cit.*, p. 319.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

Gibbon care vedea în Bizanț o decadere permanentă a Imperiului Roman: „în șapte ani, Bizanțul pierduse doi mari împărați războinici care se folosiseră de puterea lor crescândă pentru a face mari cuceriri. Împreună, Nikephoros Phokas și Ioan Tzimiskes măriseră teritoriul bizantin cu un sfert, anexând cea mai mare parte a Bulgariei, emiratul Tars și mare parte din Armenia. Rămânea de văzut dacă Bizanțul putea continua să se extindă sub conducerea unor cârmuitori mai puțini remarcabili”²⁷.

Vasile al II-lea Bulgaroktonul (976-1025). Domnia împăratului Vasile al II-lea este cât se poate de interesantă, fiind marcată în prima parte de lupta diferitelor facțiuni pentru tronul din Constantinopol, avându-i ca actori principali pe împărat, pe marele șambelan Vasile Lecapenos, pe Bardas Skleros, domesticul Răsăritului și pe Bardas Phokas, nepotul împăratului Nikephoros II Phokas. Toți aceștia au avut roluri importante de jucat în timpul celor doi mari împărați-războinici predecesori. Împăratul Vasile al II-lea era fiul împăratului Roman al II-lea și al împărătesei Theophano și fiul adoptiv al împăraților Nikephoros Phokas și Ioan Tzimiskes. Împărțea însă tronul imperial cu fratele său mai tânăr, Constantin al VIII-lea, care a refuzat să se implice pe tot parcursul domniei în chestiuni administrative, politice sau militare, preferând să-l lase pe fratele său să se ocupe de conducerea efectivă a imperiului, el păstrându-și pentru sine rolurile ceremoniale de la curte și biblioteca palatului, dedicându-și toată viața studiului și cercetării istoriei.

Vasile al II-lea avea în jur de 18 ani când a urcat pe tron și nu mai avea nevoie de nicio tutelă, dar părea mai curând interesat de femeii decât de cârmuirea Imperiului. Se pare că fratele său era și mai frivol²⁸.

Vasile Lecapenos, marele șambelan, fusese unul dintre conspiratorii principali în cazul asasinatului lui Nikephoros și era considerat de către opinia publică principalul responsabil în cazul morții lui Ioan Tzimiskes. Era detestat atât de Vasile al II-lea, cât și de fratele său mai mic, împăratul Constantin al VIII-lea. Era un om abil, viclean și inteligent, care știa bine să-și joace rolul în intrigile de la palat.

Bardas Skleros era domesticul Răsăritului, un bun tactician și războinic.

Bardas Phokas era nepotul împăratului Nikephoros și căuta să răzbune moartea unchiului său. General capabil aflat în exil, Bardas Phokas își cunoștea bine soldații și avea să-și umilească adversarii cu priceperea sa în arta războiului.

Prima scânteie s-a aprins în momentul în care Vasile Lecapenos a încercat să-l înlăture pe Bardas Skleros din funcția de domestic al Răsăritului. Drept consecință, Skleros a pornit o rebeliune împotriva tronului, încoronându-se împărat la Melitene. Se pare că Skleros nu ar fi dorit să-i detroneze pe împărații Vasile al II-lea și

²⁷ Warren Treadgold, *op. cit.*, p. 169.

²⁸ *Ibidem*.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

pe Constantin al VIII-lea, ci să domnească pentru ei, așa cum făcuse Phokas și Tzimiskes²⁹. Curând, foștii susținători ai lui Tzimiskes s-au alăturat lui Bardas Phokas, întărind rândurile armatei rebele.

Trupele imperiale trimise împotriva lui Skleros au fost zdrobite de către Bardas în estul Anatoliei, după care acesta a cucerit întreaga provincie. În momentul în care a vrut să treacă în Europa, sprijinit de flota themei Kibyraioton, flota imperială l-a respins, trimițându-l înapoi pe țărmurile Asiei Mici.

Războiul civil a avut consecințe grave pentru imperiu. Profitând de ocazie, fratele decedatului împărat bulgar, Boris al II-lea, a evadat din temnița bizantină și a fost proclamat împărat de către conducătorii rezistenței bulgare din munți. În partea opusă a Imperiului, emirul de Alep a încetat plata tributului și a ieșit de sub vasalitatea bizantină, proclamându-și independența, în timp ce conducătorii Bagdadului au cucerit emiratul Mosul și mult-disputatul oraș bizantin Edessa.

În această situație disperată, *parakimomenul* (primul ministru) Vasile l-a chemat din exil pe Bardas Phokas și l-a numit domestic al Răsăritului. Phokas a acceptat cu bucurie să lupte împotriva lui Skleros, care era un susținător al cauzei lui Tzimiskes, asasinul unchiului său. Ajuns în Anatolia, a primit sprijinul membrilor și prietenilor familiei Phokas, formând împreună cu aceștia o armată redutabilă. Bardas a venit să dea război cu el, dar a fost înfrânt în două bătălii sângeroase și a trebuit să se retragă spre est. Între timp, armatei lui Phokas i s-au adăugat contingente venite din Georgia. Într-o ultimă bătălie, armata lui Skleros a fost înfrântă din nou, iar majoritatea soldaților s-au predat, în timp ce Skleros a fugit la Bagdad. Parakimomenul Vasile a rămas la conducerea guvernului, iar Bardas Phokas era acum conducător al armatei. Phokas a inițiat o scurtă campanie împotriva emirului Alepului care refuza plata tributului și l-a convins imediat să se prezinte cu banii. În anul 985, atunci când emirul a întârziat cu plata, Phokas i-a invadat emiratul cu gândul de a-l cuceri³⁰.

Când, pe neașteptate și spre surprinderea tuturor, împăratul Vasile al II-lea, absent până acum din viața politică a Imperiului, a intervenit energic arestându-l pe parakimomenul Vasile și exilându-l, cerându-i apoi lui Bardas Phokas să-și întreprindă campania împotriva Alepului, ba mai mult, retrogradându-l la rangul de duce.

Ajuns la 27 de ani, tânărul împărat a hotărât că este vremea să conducă singur și nu altcineva în locul său, dar având o reputație proastă de leneș și frivol îi făcea pe bizantini să aibă puține așteptări din partea lui. Fiind în căutarea gloriei militare, Vasile a plănuit invadarea Bulgariei, care pune acum mari probleme invadând Grecia. Împăratul a preluat personal comanda armatelor sale și, curând, a început

---

²⁹ *Ibidem*, p. 170.

³⁰ *Ibidem*.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

asediul cetății Serdica. Aseidiul s-a dovedit a fi mai dificil decât se așteptau bizantinii care au rămas, în cele din urmă, fără provizii. Bazileul a preferat retragerea, întorcându-se spre Constantinopol, dar pe drum, într-un defileu montan a fost surprins de către armata bulgară. La bătălia de la Porțile lui Traian din munții Gora, Vasile a suferit o umilitoare înfrângere din partea generalului bulgarilor, Samuel, care l-a pus pe împărat pe fugă cu pierderi grele.

La vestea dezastruoasei înfrângeri, Bardas Skleros s-a întors de la Bagdad și a început o nouă rebeliune. Sprijinit de către arabi și de o mare parte din armenii, Skleros a câștigat controlul Siriei bizantine și asupra celei mai mari părți ale Armeniei. Speriat, împăratul l-a repus în funcție pe fostul domestic Bardas Phokas, dar acesta, dezamăgit și dezgustat de purtarea împăratului față de el, imediat ce a ajuns în Răsărit, s-a proclamat împărat, promițându-i lui Skleros, în schimbul ajutorului, provinciile de la granița răsăriteană a Imperiului. Dar, văzând că se poate descurca foarte bine și fără Bardas Skleros, Phokas l-a întemnițat și i-a preluat forțele armate. În numai un an Bardas Phokas deținea Anatolia și Crimeea³¹.

Având disperată nevoie de ajutor, Vasile al II-lea a apelat la marele conducător păgân al rușilor din Kiev, cneazul Vladimir. Împăratul i-a promis că i-o va da de soție pe sora sa, Ana, dacă rusul se va converti la ortodoxie și îi va trimite trupe să lupte cu uzurpatorul. Vladimir a acceptat căsătoria cu Ana și s-a botezat la creștinism, pe care l-a impus apoi și rușilor. În anul 988 poporul rus va îmbrățișa creștinismul de rit bizantin ortodox, iar această dată va deveni un simbol național pentru întregul popor. În ajutor împăratului a fost trimis un detașament de 6 000 de soldați scandinavi nemulțumiți și neplătiți de multă vreme pentru serviciile lor de către prinț și care provocau tulburări în noul stat slav. Acești soldați au fost înrolați într-un corp permanent care va deveni celebra Gardă Varangiană și care va asigura de acum înainte protecția personală a împăraților bizantini. În urma mai multor ezitări și încercări de hărțuire ale împăratului, lupta finală s-a dat la Abydos, în nord-vestul Anatoliei. În fruntea noii Gărzi Varangiene, împăratul l-a atacat decisiv pe Bardas Phokas. În timpul luptei crâncene, Phokas a murit ca urmare a unui atac de apoplexie, ceea ce a făcut ca rebeliunea să ia un sfârșit subit și abrupt. Iar Vasile al II-lea era din nou singurul împărat de facto care domnea peste întreg teritoriul bizantin.

Prima parte a domniei lui Vasile, măcinată de două războaie civile, s-a încheiat, dar evenimentele care s-au petrecut au lăsat o amprentă puternică asupra tânărului împărat. Confruntat în dese rânduri cu posibilitatea pierderii tronului și a vieții sale, împăratul și-a schimbat atitudinea și dispoziția sufletească. Vasile al II-lea a devenit crud și răzbunător, hotărât să-și distrugă toți dușmanii. De aceea

³¹ *Ibidem*, p. 171.

s-a hotărât să nu-și ia nicio soție, care să-l trădeze, să comploteze împotriva lui sau să-l asasineze sau ale cărei rude să provoace intrigi care să-l ruineze. În schimb, împăratul a preferat o viață castă de războinic, fiind aproape permanent pe câmpul de luptă și în taberele militare.

Drept răzbunare pentru ajutorul acordat lui Bardas Phokas, Vasile al II-lea i-a atacat întâi pe georgieni. L-a înfrânt pe principalul aliat al lui Phokas, regele Georgiei, care l-a îmblânzit pe împărat doar atunci când l-a numit moștenitor al regatului său. Apoi Vasile și-a ațintit atenția asupra bulgarilor. Înfrângerea de la Porțile lui Traian l-a afectat foarte mult pe împărat și a ținut permanent vie memoria acestui dezastru. Vasile i-a atacat și i-a alungat din nordul Greciei, capturându-l și pe împăratul lor, Roman. Generalul Samuel a scăpat cu dificultate din mâinile bizantinilor. Campania sa a fost întreruptă de problemele de la granița răsăriteană, unde a trebuit să-i fie trimise ajutoare vasalului său, emirul Alepului și să se aducă sub ascultare emiratul Marawanid din sudul Armeniei, de la poalele muntelui Ararat.

Între timp, Samuel și-a reluat atacurile asupra nordului Greciei, însă bizantinii l-au respins. Inițial, Samuel a fost dispus să accepte protectoratul Imperiului și să devină vasal dar, auzind despre moartea împăratului bulgar Roman în captivitate, a profitat de ocazie și s-a încoronat el însuși împărat al bulgarilor. Prin urmare războiul a continuat, iar în 999, împăratul a pus stăpânire pe Serdica (Sofia), pe care o asediase fără succes în prima sa campanie împotriva bulgarilor³². Din nou a trebuit să-și întrerupă campania bulgară, deoarece arabii fatimizi cauzau iarăși probleme în cealaltă parte a Imperiului. Vasile a reușit să încheie un armistițiu cu fatimizii pe 10 ani pentru a fi liber să lupte cu bulgarii. În lipsa lui, armata bizantină a cucerit estul Bulgariei, dar a pierdut importantul port Dyrrhachium de pe coasta dalmată a Epirului. Odată cu moartea conducătorului Georgiei, situația a devenit și mai favorabilă Imperiului în răsărit, care a anexat acum și acest regat. Stabilitatea din Răsărit l-a făcut pe împărat să se întoarcă liniștit în fruntea armatelor sale din Bulgaria care îi cam simțeau lipsa. În momentul în care împăratul a preluat din nou conducerea armatelor, garnizoana Dyrrhachiumului s-a predat, iar restul bulgarilor din Grecia au fost alungați. Bulgarilor nu le mai rămânea acum decât vestul țării. În acest moment, împăratul a oprit campania împotriva acestora, mulțumindu-se cu ceea ce a realizat până acum. Pentru o perioadă de timp, Imperiul s-a bucurat de pace și liniște, iar preocuparea lui Vasile era aceea de a umple vistieria Bizanțului. Pe plan exterior, împăratul a reușit să obțină un armistițiu cu fatimizii pe încă 10 ani și a încercat să ajungă la o înțelegere cu Samuel al Bulgariei, dar acesta nu era dispus să accepte protectoratul bizantinilor. Aceasta va fi o decizie pe care împăratul bulgar nu va mai avea timp să o regrete. În 1014, împăratul

---

³² Warren Treadgold, *op. cit.*, p. 173.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

Vasile a invadat din nou Bulgaria și a reușit să încercuiască grosul armatei inamice într-o trecătoare din munți, capturând 15000 de soldați³³. Bazileul ar fi acceptat condiții favorabile pentru a-i elibera, dacă bulgarii nu ar fi prins în ambuscadă o forță bizantină câteva zile mai târziu. Furios pe această îndrăzneală, Vasile i-a orbit pe toți prizonierii cu excepția unuia la o sută, căruia îi scotea numai un ochi pentru a-i putea conduce pe ceilalți, după care i-a trimis la Samuel. Înfățișarea lor l-a îngrozit atât de tare pe împăratul bulgar încât acesta a murit de atac de cord. După ce a mai cucerit câteva forturi, bazileul s-a retras pentru iarnă în Tracia.

Fiul lui Samuel, Gabriel Radomir, s-a grăbit să devină vasalul Imperiului, dar Vasile nu l-a crezut și a înaintat cucerirea. Curând după aceea Gabriel a murit și a urmat la tron Ioan, care a repetat gestul de a deveni clientul Bizanțului. Vasile a acceptat de data aceasta, dar a descoperit curând că fusese înșelat, deoarece bulgarii plănuiau un asediu asupra Dyrhachiumului. Furios, împăratul le-a devastat capitala Ochrida, luând pe drum prizonieri cărora le scotea ochii³⁴. Atât de furios a fost împăratul pe bulgari, încât nu a vrut să-și abată atenția de la campania sa nici atunci când georgienii liberi au invadat Georgia bizantină, iar fatimizii au cucerit emiratul clientelar al Alepului. Ioan al Bulgariei a ocupat din nou Ochrida și a păstrat alte fortărețe în vestul Bulgariei, dar continua să piardă teren. La începutul anului 1018 s-a aruncat cu disperare asupra Dyrhachiumului, dar această încercare nu i-a adus decât moartea. Toți generalii, împreună cu văduva lui Ioan s-au predat împăratului bizantin.

Vasile al II-lea a refăcut acum granițele Imperiului Bizantin în Balcani așa cum erau pe vremea Împăratului Iustinian cel Mare. Ba chiar mai mult decât atât, văzând gloria bizantină, sârbii și croații au acceptat de bunăvoie să devină vasalii Constantinopolului. Campania de mutilare și exterminare a bulgarilor i-a adus lui Vasile al II-lea apelativul de „*bulgaroktonul*”, care se traduce prin „*omorătorul de bulgari*”.

Având Bulgaria în genunchi, împăratul își va îndrepta atenția asupra problemelor pe care le-a neglijat în Răsărit. A readus Alepul în sânul influenței Imperiului și i-a pedepsit pe georgieni, așa cum îi era obiceiul, orbind prizonierii. Regele Armeniei a acceptat și el de bunăvoie protectoratul bizantin, ba mai mult, a lăsat moștenire regatul său Constantinopolului. Ceilalți regi ai divizatului regat armean nu au acceptat protectoratul bizantin ci, pur și simplu, l-au cedat în mod voluntar în schimbul unor modeste posesiuni în Anatolia. O scurtă revoltă a fiului lui Bardas Phokas, Nicefor Phokas, a tulburat Răsăritul, dar a fost în scurt timp oprită prin asasinarea rebelului.

³³ *Ibidem*, p. 174.

³⁴ *Ibidem*.

Este necesar de notat faptul că atât în timpul împăratului Vasile al II-lea, cât și în cel al urmașilor săi situația creștinilor din Țara Sfântă a avut de suferit schimbări notabile. Cu siguranță, Vasile, un creștin convins, va fi avut de suferit atunci când a aflat vestea că al-Hakim, califul fatimid, cunoscut în Occident și sub numele de Califul Nebun, a început o persecuție violentă asupra creștinilor din Palestina. Califul a ordonat distrugerea Bisericii Sfântului Mormânt și a Golgotei din Ierusalim, precum și confiscarea bunurilor și relicvelor tuturor bisericilor. Nu a reușit să distrugă Biserica Sfântului Mormânt, dar a provocat daune destul de serioase construcției. Persecuția era atât de violentă încât, de frică, numeroși evrei și creștini își renegau credința îmbrățișând islamul³⁵. Însă, după moartea lui al-Hakim survenită în anul 1021, situația creștinilor s-a îmbunătățit considerabil. Patriarhul Ierusalimului, Nichifor, a fost trimis la Constantinopol să anunțe restituirea tuturor proprietăților creștinilor, reconstruirea Bisericii Sfântului Mormânt și a tuturor bisericilor din Siria și Egipt, iar toți supușii creștini erau în siguranță în toate provinciile califatului³⁶. Cu siguranță, aceste realizări într-un timp atât de scurt vor fi exagerate, dar ele demonstrează teama și respectul pe care fatimizii le aveau față de Imperiul Bizantin.

Împăratul Roman al III-lea (1028-1034), după ocuparea Edessei, le-a propus musulmanilor un armistițiu care prevedea ca aceștia să le permită creștinilor reconstruirea Bisericii Sfântului Mormânt, iar împăratul trebuia să-și rezerve dreptul de a-l numi pe patriarhul Ierusalimului. Califul se pare că nu s-a opus celor două solicitări, iar împăratului i s-a acordat dreptul de a restaura Sfântul Mormânt pe cheltuiala sa³⁷. În anul 1046, călătorul persan Nasir i-Khusraw, care a vizitat biserica reclădită, a descris-o ca pe cea mai spațioasă construcție, cu o capacitate de 8.000 de persoane; edificiul, consemna el, a fost construit cu cea mai mare măiestrie, cu marmură colorată, cu ornamente și sculpturi; interiorul era peste tot împodobit cu icoane și brocarturi bizantine lucrate în aur. Legenda consemnată de acest călător menționează și o presupusă vizită a împăratului bizantin Vasile al II-lea la Ierusalim, făcută în secret pentru a nu fi luat captiv. Persanul relatează: „În zilele în care al-Hakim domnea în Egipt, caesar-ul grec a venit la Ierusalim. Atunci când al-Hakim a primit știrea despre această sosire, a trimis după unul dintre paharnicii săi și i-a zis: «este un om cu un astfel de chip și cu o astfel de condiție pe care-l vei găsi șezând în moscheea Sfântului Oraș; deci mergi tu și apropie-te de el și spune-i că al-Hakim te-a trimis la dânsul, ca nu cumva să creadă că eu, al-Hakim, nu am știut de venirea lui; dar spune-i să fie bucuros, pentru că nu am vreo intenție rea față de el»³⁸.

³⁵ A. A. Vasiliev, *op. cit.*, p. 319.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*, p. 320.

³⁸ *Ibidem*.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

În general, arabii au fost toleranți față de creștinii din Țara Sfântă, din Siria sau din Egipt, însă nu se poate spune același lucru și despre turcii selgiucizi, viitorii stăpâni ai Ierusalimului și al Califatului din Bagdad.

Împăratul Vasile al II-lea Bulgaroktonul s-a stins din viață în anul 1025, la vârsta de 67 de ani, în timp ce pregătea o campanie de recucerire a Siciliei de la arabi. Vasile a domnit mai mult decât orice alt împărat, fie el roman sau bizantin, și a lăsat moștenire succesorilor săi cel mai puternic imperiu din vremea aceea. Ba mai mult, Imperiul Bizantin al lui Vasile al II-lea era cel mai puternic din toată istoria sa milenară. Într-adevăr, hotarele sunt mult mai restrânse decât în vremea lui Iustinian cel Mare, dar el este mult mai solid, mai omogenizat și mult mai bogat. Spre deosebire de Iustinian cel Mare care a lăsat Imperiul aproape în faliment, Vasile al II-lea a lăsat trezoreria plină, nu doar că s-a ocupat de campaniile militare, ci și de economie și administrație. De-a lungul domniei sale, bulgarii au fost îngenunchiați, armenii și georgienii își ofereau de bunăvoie regatele lor Bizanțului, iar Fatimizii priveau de la graniță cu teamă și cu respect. Vasile al II-lea nu a purtat războaie împotriva arabilor atât de spectaculoase ca predecesorii săi, dar a păstrat și a întărit aceste teritorii, devenite acum parte integrantă a imperiului său.

Domnia celor trei împărați-războinici, Nikephoros II Phokas, Ioan I Tzimiskes și Vasile al II-lea Bulgaroktonul, reprezintă apogeul perioadei de aur a Imperiului Bizantin ce a durat vreme de două secole. Situația din Orient era net favorabilă creștinilor, chiar și cei care nu trăiau în interiorul granițelor Imperiului erau tratați cu respect de către musulmani, de teama repercusiunilor bizantine. Balanța se înclină în această perioadă, net în favoarea bizantinilor în comparație cu Apusul european. Popoarele vecine se grăbeau să încheie alianțe cu romeii, unii își lăsau moștenire regatele lor Constantinopolului, în timp ce alții, pur și simplu, cedau de bunăvoie regatele lor Bizanțului.

Viața și activitatea regelui Harald Hardrada

Raportându-ne la politica scandinavă, vom analiza, în încheiere, viața, activitatea și domnia unui personaj-cheie care va uni, prin acțiunile sale, lumea nordică cu cea bizantină și cu cea engleză.

Alături de regele norvegian Olaf al II-lea, în bătălia de la Stiklestad, a participat și fratele său vitreg dinspre mamă, Harald Hardrada. Acesta a reușit să se salveze din bătălia dezastruoasă, deși a fost și el rănit serios în luptă³⁹. După bătălie, Harald a reușit să scape cu ajutorul contelui insulelor Orkney și s-a refugiat într-o

³⁹ Sigfus Blondal, Benedikt S., *The Varangians of Byzantium*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, p. 54.

fermă din estul Norvegiei. După ce i s-au vindecat rănile, Harald a trecut munții în Suedia și s-a îndreptat spre curtea prințului rus Iaroslav cel Înțelept, acolo unde și fratele său, Olaf, se refugiase în timpul exilului său, după cum am menționat anterior. Aflat în nevoie acută de lideri militari, Iaroslav l-a primit cu brațele deschise pe Harald. Războinicul norvegian a participat în luptele lui Iaroslav împotriva polonezilor, estonienilor, pecenegilor și bizantinilor⁴⁰.

După câțiva ani petrecuți în serviciul prințului Iaroslav, Harald s-a îndreptat către Constantinopol (*Miklagard* după numele dat orașului de către scandinavi) împreună cu însoțitorii săi unde a intrat în rândurile Gărzii Varangiene. Datorită curajului și priceperii sale în materie de război, Harald a fost numit căpitanul acestei gărzi de elită. Deși principala funcție a gărzii era protecția împăratului, îl putem vedea pe Harald conducând lupte atât în Orient, cât și în Occident. A participat prima dată la misiuni împotriva piraților arabi din Mediterana. Fiind cunoscute de secole bizantinilor abilitățile scandinavilor de a lupta atât pe mare, cât și pe uscat, Harald a participat în bătălii pentru bizantini în ambele situații.

Trebuie menționat faptul că Imperiul Bizantin din timpul lui Harald făcea eforturi de a menține intactă moștenirea politică, militară și teritorială pe care a primit-o de la ilustrul împărat Vasile al II-lea (976-1025), însă de la moartea victoriosului basileu și până la domnia împăratului Alexios I Comnenul (1081-1118) Bizanțul a fost privat de genialitatea unor astfel de conducători, iar Constantinopolul a văzut o serie de împărați dintre cei mai incapabili pe care i-a dat istoria sa milenară. În astfel de condiții a activat Harald în Bizanț, deși în perioada sa de rezidență în imperiul mediteraneeen încă se păstra prestigiul internațional al Bizanțului. Totodată, Harald a avut onoarea de a lupta alături de George Maniakes, unul dintre cei mai renumiți generali ai istoriei bizantine.

Campaniile sale de început au avut loc în Asia Mică în lupta împotriva incursiunilor arabe. Până în anul 1035 forțele bizantine au reușit să respingă atacurile musulmanilor în partea asiatică a Imperiului, iar trupele romane din care făcea parte și Harald au ajuns până în Mesopotamia la izvoarele Eufratului. După încheierea incursiunilor arabe, Harald a luptat în războaiele împăratului Mihail al IV-lea (1034-1041) împotriva pecenegilor. Potrivit surselor islandeze *Heimskringla* și *Morkinskinna*, Harald a ajuns până în Ierusalim, unde a purtat bătălii în zonă. Posibilitatea ca Harald să viziteze Ierusalimul este una destul de mare dacă privim din perspectiva acordurilor încheiate între împăratul Mihail al IV-lea și califul fatimid. Se poate ca misiunea lui Harald în Ierusalim să fi fost aceea a escortării pelerinilor creștini bizantini care vizitau Locurile Sfinte, incluzând, probabil, și

---

⁴⁰ Kelly DeVries, *Medieval Military Technology*, University of Toronto Press, Toronto, 2012, p. 27.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

membri ai familiei imperiale. Luptele pe care saga islandeză le menționează ar fi putut fi purtate împotriva bandiților arabi care jefuiau caravanele creștine⁴¹.

În anul 1038 Harald s-a alăturat lui George Maniakes (saga islandeză Heimskringla îl numește *Gyrge*) în campaniile sale din Sicilia împotriva emiratului din această insulă. Snorri Sturlson îi atribuie lui Harald cucerirea a patru cetăți din acest loc. După încetarea campaniei din insulă, Harald s-a alăturat luptei din Italia împotriva coaliției lombardo-normande care a pornit o revoltă împotriva Bizanțului, însă trupele imperiale au fost, în cele din urmă, învinse, iar Garda Varangiană a fost rechemată în Constantinopol. Succesul înregistrat de bizantini în Occident a fost de scurtă durată, arabii reușind recucerirea posesiunilor bizantine din Sicilia. Totuși succesul obținut de Maniakes în Sicilia i-a inspirat pe mercenarii normanzi din armata bizantină să organizeze ei cucerirea insulei, ceea ce a dus la formarea regatului normand al Siciliei.

După rechemarea la Constantinopol din anul 1041, Harald a luptat pentru împăratul Mihail al IV-lea împotriva bulgarilor lui Petru Delyan cu atâta ferocitate, încât a fost numit „incendiatorul bulgarilor”⁴².

În acest timp a pornit revolta lui Maniakes împotriva lui Mihail al IV-lea, revoltă care a continuat și împotriva noului împărat Constantin al IX-lea Monomahul. Maniakes a fost proclamat împărat de către trupele sale, inclusiv de către Garda Varangiană, iar în anul 1043 s-a îndreptat împotriva Constantinopolului. Deși a avut inițial succes în bătălia de lângă Tesalonic împotriva trupelor imperiale, Maniakes a fost ucis pe câmpul de luptă. Istoricul englez Warren Treadgold este de părere că eșecul lui George Maniakes de a prelua puterea în Constantinopol a contribuit la fel de mult ca și nepăsarea lui Vasile al II-lea de a lăsa imperiul pe mâinile unui împărat capabil.

Harald nu a fost afectat de răscoală lui Maniakes și a fost privit favorabil de către împăratul Mihail al IV-lea, fiindu-i acordate ranguri și demnități specifice străinilor din Bizanț. Însă relațiile sale au fost afectate de conflictul cu noul împărat, Mihail al V-lea, care a domnit doar pentru patru luni, între anii 1041-1042 și cu împărăteasa Zoe⁴³.

Sursele diferă în ceea ce privește motivul tensionării relațiilor lui Harald cu familia imperială de la Constantinopol, cert este faptul că Harald a ajuns să fie închis. Situația politică din palatul imperial devenise extrem de instabilă, ducând la orbirea noului împărat Mihail al V-lea și la instaurarea dictaturii împărătesei Zoe. În mijlocul tulburărilor, Harald a reușit să evadeze și să fugă la curtea prințului

⁴¹ *Ibidem*, p. 30-31.

⁴² Mikhaïl Bibikov, *Byzantine Sources for the History of Balticum and Scandinavia* in Volt, Ivo; Päll, Janika. *Byzanto-Nordica 2004*, Tartu, Estonia: Tartu University, 2004, p. 21.

⁴³ Kelly DeVries, *op. cit.*, p. 33-34.

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

Iaroslav, acolo unde își trimisese deja pentru păstrare uriașa avere acumulată în timpul șederii sale în Bizanț, în special în urma dreptului de a prăda tezaurul imperial la moartea fiecărui împărat. Ținând cont că Harald a participat la trei astfel de acțiuni, la moartea împăraților Roman al III-lea, Mihail al IV-lea și Mihail al V-lea, la care se adăugă și nenumăratele bogății acumulate din prada deselor războaie pe care le-a purtat, Harald a acumulat o avere uriașă. Atât de uriașă era averea sa încât i-a permis acestuia să pornească războiul de cucerire a tronului norvegian. Deși a trebuit să fugă din Constantinopol, Harald a păstrat pe întreg parcursul vieții sale sentimente foarte înalte față de Imperiul Bizantin și va fi profund influențat în politica sa de modul de guvernare roman.

În timpul șederii la curtea lui Iaroslav, Harald s-a căsătorit cu fiica acestuia și i-a dezvăluit informații legate de apărarea Constantinopolului și despre starea Imperiului. Iaroslav a atacat Imperiul Bizantin în anul 1043, însă flota condusă de fiul său, Vladimir de Novgorod, a fost distrusă de către marina bizantină cu ajutorul focului grecesc. Câteva mii de soldați ruși au fost luați captivi în Constantinopol și mulți au fost orbiți. În pofida înfrângerii suferite de către Iaroslav în fața bizantinilor, acesta a reușit să obțină în urma negocierii păcii un acord politic și comercial favorabil. Fiul lui Iaroslav, Vsevolod I, s-a căsătorit cu fiica împăratului Constantin Monomahul, iar fiul lui Vsevolod, Vladimir, mândru de originile sale va domni la Kiev sub numele de Vladimir al II-lea Monomahul. Deși la Mihail Psellos conflictul dintre Iaroslav și Imperiul Bizantin pare să se fi încheiat, în realitate acesta a continuat și în anii următori, culminând cu victoria rușilor care au cucerit Chersonul și emporiul bizantin din Crimeea.

Păstrând vie dorința sa principală de a cuceri tronul pierdut de către fratele său, sfântul Olaf al II-lea Haraldson, Harald a părăsit Kievul în jurul anului 1045 și s-a îmbarcat din Novgorod de unde a pornit către casă. În lipsa lui Harald, tronul norvegian a fost ocupat, la moartea regelui danez Cnut cel Mare, de către Magnus cel Bun, un fiu nelegitim al lui Olaf al II-lea. După moartea regelui danez Harthacnut în anul 1042, Magnus a fost ales și rege în Danemarca și a reușit înfrângerea lui Svein Estridsson, principalul pretendent la tron. Harald s-a aliat în acest moment cu Svein Estridsson și cu regele suedez Anund Iacob și împreună au pornit împotriva lui Magnus, prădând și jefuind coastele daneze. Scopul lor era acela de a le demonstra danezilor faptul că Magnus nu era capabil să le ofere nicio protecție. Strategia a funcționat în mare parte, iar Magnus, sfătuit de majoritatea consilierilor săi să nu pornească un război împotriva unchiului său, a fost de acord să împartă puterea cu Harold în Norvegia, deși Magnus va avea întâietate în calitate sa de monarh al danezilor. În același timp, Harold trebuia să-și împartă cu Magnus uriașa avere acumulată în Imperiul Bizantin. În timpul scurtei împărțiri a

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

tronului norvegian, cei doi suverani își aveau curțile regale separate, iar puținele lor întâlniri culminau cu violențe fizice⁴⁴.

La moartea lui Magnus, acesta fiind lipsit de moștenitori, i-a numit urmași pe Svein Estridsson, vechiul său rival la tronul danez și pe Harald la tronul Norvegian. Din acest moment, eforturile domniei lui Harald se vor concentra pe cucerirea Danemarcei. Deși va purta câteva bătălii importante, Harald nu va reuși pe deplin supunerea danezilor și va încheia în anul 1065 un tratat de pace cu Svein în urma căruia fiecare își păstra neatins granițele deținute anterior războiului.

Politica internă a lui Harald este caracterizată prin măsuri drastice impuse adversarilor săi politici și tuturor acelor care se sustrăgeau autorității sale. Harald urmărea îndeaproape un intens program de unificare națională, reprimând în mod violent orice subminare a autorității sale. Din acest motiv a primit supranumele de Hardrada, ceea ce se traduce prin „conducător dur”. În ciuda agresivității și violenței lui Harald Hardrada, domnia sa de 20 de ani a reprezentat o perioadă de pace și prosperitate nemaiîntâlnite de către norvegieni până la el. Pe de o parte, această perioadă de glorie se datorează moștenirii importante primite de la regii norvegieni de talia lui Haakon cel Bun, Olaf I Tryggvason și Olaf al II-lea Haraldson, fratele său, și, pe de altă parte, se datorează bunei sale conduceri și guvernării pe care și-a asumat-o la curtea Imperiului Bizantin. Spre deosebire de predecesorii săi, Harald a acționat asemenea unui despot bizantin, concentrându-și toată puterea în mâinile sale.

Asemenea unui despot bizantin a acționat și în ceea ce privește chestiunile eclesiastice. Harald s-a identificat a fi un creștin autentic, în ciuda violenței sale exagerate, avându-l în acest sens model pe fratele său, Sfântul Olaf al II-lea, un creștin cu profunde simțăminte spirituale, însă caracterizat de violență și agresivitate ieșite din comun. Descoperirile arheologice au scos la lumină ruinele multor biserici construite în timpul domniei sale, ceea ce a dus la avansarea creștinismului în ținuturile interioare muntoase ale Norvegiei, acolo unde păgânismul încă își avea rădăcini puternice. Harald a invitat numeroși preoți și ierarhi din Rusia Kieveană și din Bizanț pentru întărirea creștinismului din țara sa, introducând astfel în Norvegia o formă diferită de creștinism față de cea practică de către Biserica Romei în nordul Europei⁴⁵. Starea aceasta, de fapt, a creat confuzie printre legații papali veniți în delegație la curtea norvegiană, iar protestul lor vehement l-a forțat pe Harald să-i alunge din țară, declarând că nu cunoaște alt cap al Bisericii decât pe el însuși⁴⁶. În mod evident, în acest context se demonstrează influența pe care politica bizantină a avut-o asupra sa, Harald însuși acționând asemenea unui împărat bizantin a

⁴⁴ *Ibidem*, p. 40-45.

⁴⁵ Conform Sverrir Jakobsson, „The Schism That Never Was: Old Norse Views on Byzantium and Russia”, *Byzantinoslavica*, LXVI (2008), p. 173-188.

⁴⁶ Kelly DeVries, *op. cit.*, p. 47-48.

căruia regalitate se baza de voința divină. În timpul domniei sale Norvegia se alinia influențelor politice și bisericești ale Imperiului de la Constantinopol, făcând parte dintr-un Commonwealth bizantin alături de Rusia, Georgia și din formațiunile teritoriale locuite de către vlahi. Deși sursele norvegiene ale vremii nu indică acest lucru, este foarte probabil ca Harald al III-lea să fi menținut o legătură vie cu Imperiul Bizantin, trimițând la Constantinopol noi recruți pentru Garda Varangiană, în timp ce Biserica Norvegiei se alinia spiritualității Bisericii Ortodoxe, chiar dacă în timpul domniei și vieții sale avusese loc Marea Schismă dintre Apus și Răsărit din anul 1054, schismă care însă nu s-a petrecut și în Norvegia.

O altă particularitate spectaculoasă a caracterului lui Harald Hardrada era aceea de explorator. Asemenea lui Eric cel Roșu și fiului său Leif Ericsson, Harald a moștenit atracția pentru noi descoperiri și aventuri. Istoricul Kelly DeVries este de părere că Harald ar fi vizitat coloniile norvegiene din Groenlanda și America pe baza mărturiilor arhiepiscopului Adam de Bremen care transmitea lumii occidentale veștile despre descoperirea noilor teritorii. Saga islandeză Morkinskinna istorisește despre navigațiile întreprinse de către Harald la marginile regatului său și dincolo de ele, în oceanul din nord, ceea ce îl face pe istoricul H.H. Lamb să creadă că Harald a navigat până în insulele Novaia Zemleea din nordul continentului asiatic, aproape de cercul polar⁴⁷.

În anul 1066 regele englez moare fără urmași, fiind cunoscută înclinația sa pentru o viață creștină spirituală profundă ceea ce l-a determinat atât pe el, cât și pe regină să nu întrețină relații sexuale și să își păstreze o viață curată în feciorie. Însă această decizie, deși remarcabilă din punct de vedere spiritual, a fost dezastruoasă pentru regatul englez prin instaurarea unei crize dinastice la moartea sa. Trei pretendenți își manifestau intențiile de a fi încoronați regi la Westminster și toți trei invocau faptul că au fost numiți succesori de către Edward și le-a fost promisă coroana. Primul dintre ei era Harold Godwinson, fiul puternicului conte Godwin, cel care a și devenit rege după moartea lui Edward. Al doilea dintre ei era ducele William al Normandiei, iar al treilea era Harald Hardrada, regele Norvegiei.

Visând să refacă Imperiul Mării Nordului al regelui danez Cnut cel Mare, deși a eșuat în inițiativă sa de a lua tronul danez din mâinile regelui Svein Estridsson, Harald Hardrada a profitat de criza dinastică instaurată în Anglia și a pornit în fruntea unei armate de aproximativ 10-15 000 de oameni și 250-300 de ambarcațiuni scandinave⁴⁸. A ajuns în nordul Angliei aproape în același timp cu invazia lui William de la Hastings, de pe coasta sudică a Britaniei. Aliindu-se cu contele Tostig, fratele regelui Harold Godwinson, a cucerit Yorkul însă, nespecific

---

⁴⁷ H.H. Lamb, *Climate, History and the Modern World*, in the Taylor & Francis Library, Routledge, London, 1982, p. 165.

⁴⁸ Kelly DeVries, *op. cit.*, p. 264-265.

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

lui Harald, acesta a lăsat armata în voie, pradă beției și desfrâului, permițându-i lui Harold Godwinson să-i ia prin surprindere. Deși armata vikingă a luptat eroic, fiind câțiva războinici care s-au evidențiat în bătălie prin numărul mare de victime create în rândul oștirii engleze, aceasta a fost aproape exterminată, printre victime numărându-se și regele Harald Hardrada. Atât de mare a fost dezastrul suferit de către norvegieni, încât sursele scandinave susțin că supraviețuitorii abia au umplut 25-30 de corăbii.

Din nefericire pentru regele englez Harold Godwinson, acesta a fost învins și ucis pe câmpul de luptă de la Hastings din 14 octombrie 1066, ceea ce a făcut ca această dată să devină cea mai faimoasă din istoria Angliei. William, ducele Normandiei, a devenit astfel William I, regele Angliei. În urma bătăliei de la Hastings, normanzii au preluat conducerea Angliei, instaurând un regim represiv față de anglo-saxoni, pustiind nordul țării și orașul York. Cucerirea normandă a Angliei reprezintă etapa finală a formării poporului englez care îmbina elementele celtice britanice cu cele latine romane, germanice saxone și franceze normande.

Moartea lui Harald Hardrada pe câmpul de luptă de la Stamford Bridge marchează, după părerea multor istorici, momentul final al erei vikinge începute odată cu atacul asupra mănăstirii Lindisfarne din Northumbria în anul 793. Moartea lui Harald al III-lea are o însemnătate deosebită asupra istoriei Angliei și chiar asupra istoriei bizantine. Dacă Harald nu ar fi invadat Anglia, atunci, probabil Harold Godwinson ar fi putut să-l învingă pe William la Hastings, nemaifiind nevoit să se lupte cu doi adversari odată. Cum nici legendarul Hercule din mitologia greacă nu se putea lupta cu doi oponenți în același timp, nici Harold Godwinson nu a reușit să respingă două invazii concomitente. După cum am afirmat anterior, moartea lui Harold Hardrada a influențat într-o oarecare măsură și istoria bizantină. Activitatea sa în garda imperială de la Constantinopol a reprezentat apogeul elementului scandinav din Garda Varangiană. Cum însă Harald a ajutat în mod indirect la cucerirea normandă a Angliei în anul 1066, mulți nobili și oameni de rând anglo-saxoni au căutat refugiul din calea lui William Cuceritorul și a regimului său devastator în Imperiul Bizantin. Începând cu anul 1070, câteva mii de englezi au ajuns în Constantinopol căutând noi oportunități, însă situația Imperiului în acel timp era mai mult decât dezastruoasă din cauza împăraților incapabili. Începând cu genialul împărat Alexios I Comnenul (1018-1118), ajutat de către trupele engleze din Garda Varangiană, Imperiul a fost salvat și a început o nouă perioadă înfloritoare care va dura o sută de ani. Exodul multor englezi în Imperiul Bizantin a dus la schimbarea componenței Gărzii Varangiene din cea scandinavă în cea anglo-saxonă, deși numeroși scandinavi vor continua să servească în această unitate de elită și după această dată. Putem spune că elementul dominant scandinav din Garda Varangiana a coincis cu perioada de aur a Imperiului Bizantin sub împăratul Vasile al

Drd. Petruț-Ciprian Terciu

II-lea (976-1025), exponentul cel mai veritabil al dinastiei macedonene, în timp ce elementul englez din cadrul unității de elită a coincis cu *Restaurația Comneniană* din timpul împăraților Alexios I Comnenul (1081-1118), Ioan al II-lea Comnenul (1118-1143) și Manuel I Comnenul (1143-1180).

***

Chiar dacă între englezi și bizantini nu au existat legături strânse și permanente în decursul Evului Mediu, existența contactelor este uimitoare și se datorează, în primul rând, prestigiului internațional al Bizanțului și spiritului întreprinzător al vikingilor. Popoarele scandinave au omogenizat relațiile britanicilor cu romeii prin activitățile lor remarcabile și unice. Prin intermediul lor s-a creat o axă ce unea Britania și Irlanda cu Scandinavia și Imperiul Bizantin prin Rusia Kieveană. Deși la prima vedere toate aceste teritorii acoperă distanțe foarte mari, ele au putut fi conectate de către neînfricații navigatori vikingi pe calea apelor. Atât în timpul Antichității, cât și în decursul Evului Mediu era mult mai ușor să călătorești pe cale maritimă decât pe uscat. De aceea Irlanda, Britania și Scandinavia nu erau deloc izolate de restul Europei, cum s-ar crede la o primă privire, ci, datorită mării, erau mai bine conectate decât multe alte țări din interiorul continentului. Vasele vikingilor, având o construcție unică și fiind inzastrate cu vâsle și o velă erau perfecte atât pentru transportul maritim, cât și cel fluvial. Prestigiul Bizanțului în Evul mediu a atras în Constantinopol cei mai buni aventurieri și războinici nordici, iar aceștia au transmis mai departe englezilor posibilitatea de a se remarca în rândurile trupelor de elită ale împăratului bizantin.

Așa cum am putut observa, Constantinopolul a influențat profund Rusia Kieveană și întreg poporul rus care și astăzi se consideră a fi urmașul de drept al Bizanțului, numindu-și capitala Moscova a treia Romă. Însă spiritul roman bizantin a trecut de stepele rusești și a ajuns până în Scandinavia și în Britania. Cel mai bine se poate observa acest lucru în reacția nordicilor în fața Marii Schisme din anul 1054. Harold Hardrada a alungat legații papali din Norvegia, rămânând fidel tradiției bizantine și rusești pe care și-a asumat-o de-a lungul timpului petrecut în aceste două state, iar regele englez Edward Confesorul a continuat să întrețină relații diplomatice cu Imperiul de la Constantinopol. În realitate, în Anglia nu a putut fi impusă dominația Romei decât după cucerirea normandă a lui William Cuceritorul din anul 1066, iar în Irlanda, un secol mai târziu prin cucerirea normandă a regelui Henric al II-lea al Angliei.

În concluzie, putem susține, fără a exista pericolul de a greși, faptul că Marea Schismă dintre Apus și Răsărit din anul 1054 a fost mai degrabă Marea Schismă dintre Roma și Răsărit. Schisma reală s-a concretizat în anul 1204, atunci când a avut loc tragedia distrugerii Constantinopolului de către cruciați, tocmai aceia

Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea (II)

care trebuiau să-l protejeze în fața musulmanilor. Constantinopolul fusese secole la rând protectorul creștinilor în fața invaziilor musulmane și tocmai de mâinile celor pe care îi apărase avea să piară. Deși orașul imperial va fi recucerit, Imperiul Bizantin nu va mai fi decât o umbră palidă a ceea ce a fost cândva și va supraviețui la limita existenței până în anul 1453, atunci când se va sacrifica împreună cu împăratul său, Constantin al XI-lea, într-o luptă pierdută eroic.